

novi matajur

tednik slovencev videmske pokrajine

ČEDAD/CIVIDALE • UI.B. De Rubeis 20 • Tel. (0432) 731190 • Poštni predal/casella postale 92
Poštnina plačana v gotovini / abb. postale gruppo I bis/70% • Tednik / settimanale • Cena 800 lire

št. 38 (397) • Čedad, četrtek 15. oktobra 1987

Poziv k enotnosti

O političnih dogodkih inžbirah si misli vsakdo svoje. Le kako bi moglo biti drugače! Tudi če upoštevamo različna ponašanja in izjave, ki jih srečujemo, mislim, da mora vsakdo imeti pravico do osebnega mišljenja in do izražanja tega mišljenja.

V vsakodnevnem političnem življenu je tako in nimano kaj se pritoževati, če včasih besede izražajo premoščeno nestrpnost, neko neverjetno netolerantnost do drugih in do besed, ki jih drugi izražajo. Besedni napadi in cenene žalitve vse prepogosto stopajo na mesto omikanega sočanja in racionalnega izražanja posameznih stališč. V Italiji niti na najvišjih nivojih ne manjka takih, ki nas učijo tovrstnih političnih navad.

Mislim, da razloge za to lahko isčemo v novi razsežnosti politike, v tisti, ki dejana nadomešča z izjavami, stvarnost s podobami, razmišljanje s propagando.

V ta kotel lahko spravim tudi ljudi iz moje stranke in se tako pridružim mnemuju tistih, ki opozarjajo, da se v idejnih bojih ne splača preveč izostri ti sodb, tudi takrat ne, ko letete odsevajo nasprotnce napade.

Če se hoče na primer levica spet prepozнатi, potem je pametno, da začne preverjati svoja razmerja in medsebojne ocene. Ne gre pri tem za diplomacijo ali lepo vedenje.

Brez določene strpnosti, pa čeprav le besedne, ni mogoče najti skupnega imenovalca, ki je potreben če hočemo naprej po isti poti, od upravljanja majhne občine do vladanja v državi.

To priporočljivo obnašanje pa je pravo nasprotje od obnašanja nekaterih voditeljev strank. Priporočljivo je zato ker je koristno, saj v politiki besede rojevajo dejanja, ocene rojevajo dogodke.

Lahko torej pride k jedru.

Zdi se, da enotna delegacija Slovencev v Italiji ki jo sestavljajo KPI, PSI, Slovenska skupnost, SKGZ, SSO in kulturna društva Benečije, ne more več delovati, ker ena izmed komponent, Slovenska skupnost, meni, da ne more sesti za isto mizo skupaj s PSI. Zakaj? Ker je ta stranka odgovorna za volilni sporazum z Listo za Trst, ki je privelen do izvolitve socialista, sen. Agnelli, a tudi do izvolitve poslanca Camberja, predstavnika Liste za Trst.

Da imajo volilni sporazumi politično valenco, je nedvomno res. Izjave PSI so bile le na pol prepričljive. Saj je poslanec Camber pohitek s predstavitvijo takega zakonskega predloga za slovensko manjšino, da je bil označen kot zakon za zaščito italijanske večine.

Ko to povemo, pa mislim, da v isti senci lahko trdimo, da to, kar se je zgodilo v Trstu, ne more biti za nikogar razlog, da se odpove formalni enotnosti Slovencev v Italiji, ki jo predstavlja enotna delegacija.

Ta je bila predstavniki organ Slovencev v odnosu z institucijami, z vladom, s parlamentom, z državnimi organi. Odveč je ugotovljati, da odsočnost ene komponente onemogoča nadaljevanje v razvoju teh odnosov, ki so toliko bolj nujni v tem trenutku, ko stranke (žal ne dovolj preprizano) predstavljajo svoje zakonske osnutke.

To je argument, ki ga mi, Benečani, kot šesta, a po pomenu nikakor ne zadnja komponenta, moramo vključiti v razpravo. Zato pozivamo Slovensko skupnost, naj odstopi od izbir, ki so bile upravičene v politični polemiki, a ki nikakor niso koristne za nas Slovence. Če onemogoči delo enotni delegaciji, prepreči s tem posege, smernice in stike, ki so za nas kot skupnost na robu izginotja vsekakor nujni.

Z našega zornega kota sodimo, da naloge, ki so pred nami, ne dopuščajo rekriminacij in represalij. Prepričani smo, da so tudi pri Slovenski skupnosti ljudje, ki tako mislijo, in zato upamo, da bo ta poziv, ki prihaja iz Benečije, padel na plodna tla, da se bo naš politični boj spet povrnil v pravi tir.

Pavel Petricig

La settimana scorsa si è svolta a Cividale l'assemblea della SKGZ per la provincia di Udine insieme a vari operatori culturali in vista dell'assemblea generale dell'organizzazione.

Le cose che sono venute fuori sono molte e costituiranno le linee per il programma futuro, possibilmente nel breve termine.

La constatazione più evidente è di segno negativo: il preoccupante calo della popolazione nei comuni montani, nei villaggi in quota, dove si raggiungono minimi storici e dove siamo sull'orlo dell'estinzione.

È evidente che se non si interviene sulla presenza della popolazione, diventerà improponibile qualsiasi intervento culturale od economico.

La semilirizzazione della popolazione, la riduzione a zero delle nascite, l'esodo dei giovani, rappresentano le

IN VISTA DELL'ASSEMBLEA DELLA SKGZ

Benecia: un problema attuale

Motiv iz Benečije

facce negative del nostro problema, quello della sopravvivenza.

Non servono ormai palliativi, quali vengono avanti dalle autorità ammi-

nistrative e politiche. Serve un vigoro-
oso programma economico,

segue a pag. 2

OD 11. DO 18. OKTOBRA 3 PRIMORSKI DNEVI

Slovenci videmske pokrajine na Koroškem

V ponедelјek je sledila v Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu otvo-

ritev dokumentarne razstave Slovencitam za goro, ki jo je predstavil pred-

sednik društva Studenci Riccardo Ruttar. Še pred otvoritvijo, ki so se je udeležili številni predstavniki slovenskih organizacij na Koroškem, generalni jugoslovanski konzul in generalni italijanski konzul v Celovcu Roberto Martini in druge vidne osebnosti, je bila po radiu okrogla miza v živo v Slovencih v Italiji. Na nej sta sodelovala tudi Ferruccio Clavaro in Salvatore Venosi.

Kot rečeno se dnevi še odvijajo in v programu so druge prireditve. Naj povemo, da smo kot Slovenci videmske pokrajine sodelovali tudi na okrogli mizi na temo Gospodarsko stanje v zamejstvu, ki jo je Krščanska kulturna zveza priredila v sredo skupaj z Narodnim svetom koroških Slovencev.

GRIMACCO

Si migliorerà la strada provinciale

INCONTRO TRA URES E COMUNITÀ MONTANA

Conoscersi per lavorare insieme

Lunedì 5 ottobre si è svolto a Cividale, presso la sede dello Slovensko Deželno Gospodarsko Združenje -

Unione Regionale Economica Slovema, un incontro tra il direttivo di questa associazione e quello della

Comunità montana della Valli del Natisone. Per l'associazione erano presenti il presidente provinciale ing. Fabio Bonini, Graziano Crucil e Michele Carligi membri del direttivo ed il responsabile della sede di Cividale Maurizio Namor. A rappresentare la Comunità montana c'erano il presidente Chiabudini e tutti i membri del direttivo. L'ing. Bonini, dopo aver ringraziato gli ospiti per aver accolto l'invito all'incontro, ha presentato l'associazione che presiede e le sue finalità che sono quelle di dare un supporto tecnico agli operatori economici del gruppo etnico sloveno e nel contempo, attraverso l'associazione, ricercare la strada per la risoluzione dei problemi economici del territorio dove questa comunità vive.

L'Unione Regionale Economica

Presso la sede municipale di Grimacco si è tenuta una riunione alla presenza dell'assessore provinciale alla viabilità avv. Enrico Bulfone e del consigliere provinciale prof. Giuseppe Marinig, per una valutazione complessiva della viabilità provinciale nelle Valli del Natisone. Il sindaco di Grimacco ing. Fabio Bonini ha illustrato la situazione locale evidenziando l'urgenza della sistemazione e dell'ampliamento della strada provinciale "Val Cosizza" ed interventi della Provincia mirati alla difesa e tutela della cultura e della parlata locale slovena.

Il vicesindaco Paolo Canalaz ha messo in evidenza i bisogni del Comune per il miglioramento della viabilità interna, ricordando le difficoltà che l'Amministrazione comunale in-

segue a pag. 2

segue a pag. 2

segue dalla 1^a pag.

Benecia: un problema attuale

evidentemente a carattere essenzialmente industriale, che dia in breve termine occupazione a trecento persone solo nelle Valli del Natisone! Attorno a questo potrà svilupparsi tutto il resto, l'indotto, l'agriturismo, il turismo, l'artigianato, ecc. Va anche ripensata la politica abitativa nei comuni montani, dove le amministrazioni debbono predisporre opportuni piani.

A chi spettano questi compiti primari? Evidentemente alle amministrazioni dello stato, della regione ed a quelle locali. Evidentemente alle imprese economiche ed agli istituti finanziari.

segue dalla 1^a pag.

URES e Comunità

Slovena in questa prospettiva intende instaurare rapporti sia con soggetti economici che istituzionali e da qui è nato l'invito rivolto al direttivo della Comunità montana.

Il responsabile degli uffici di Cividale dell'Unione Regionale Economica Slovena Maurizio Namor ha illustrato la struttura dell'organizzazione e le sue articolazioni, la sua dimensione a livello regionale e a livello provinciale e le sue finalità definite dalla statuto. Sono poi stati forniti alcuni chiarimenti richiesti da alcuni membri del direttivo della Comunità montana. Michele Carlig, che fa parte di entrambi i direttivi, ha sviluppato il concetto del ruolo che il nostro territorio con le sue risorse umane può avere nei rapporti tra il mondo economico friulano e i paesi dell'est e ciò sia per la sua collocazione geografica che per le sue peculiarità linguistiche.

Il presidente della Comunità montana Chiabudini ha sottolineato la chiarezza degli obiettivi della struttura dell'Unione Regionale Economica Slovena di cui si possono dare diverse valutazioni a seconda delle proprie visioni politiche, ma della cui esistenza tuttavia e della sua chiarezza si deve prendere atto. Ha poi affermato che per la Comunità montana il riferimento e la base per tutte le iniziative in campo economico sono i piani pluriennali di sviluppo di cui si è dotata.

Finančni zakon

Morda bomo kar dolgočasni a vendar se moramo povrniti na problematiko finančnega zakona za poslovno leto 1988. Novice in predlogi, ki so bili dani v javnost vsekakor niso vzpodbudni. Po eni strani ugotavljamo povečani davčni pritisik. Za gotovo vo se bodo oziroma so se že povečale pristojbine in takse, kar bo povečalo stroške podjetnikov in slehernega državljanja. Po drugi strani je ravno tako, da bodo dežele razpolagale s skromnejšimi sredstvi, kar postavlja v dvom tudi izvajanje krajevne razvojne politike. Zakon za gorata področja je potreben finančnega kritja, ravno tako so potrebna sredstva za kritje deželne politike o pospeševanju zaposlovanja. Postaja tudi dvomljiva možnost deželne ustanove ESA, da uresniči vse načrte in obveznosti. Tudi na tem dejelnem področju si lahko torej pričakujemo zmanjšano finančno razpoložljivost za pospeševanje gospodarskega razvoja.

Gospodarstveniki se sprašujejo kam vodi taka gospodarska politika!

Vsakomur je jasno, da razpoložljiva finančna sredstva niso neomejena in zaradi tega so vsi pričakovali, da bodo pristojni ministri zmanjšali neproduktivne stroške svojih ministerstev a vendar to se ni zgodilo: neproduktivni stroški se povečujejo in tako je nujno, da pride do zastoja v gospodarskem razvoju, do večanja inflacije, skratka do dobro znanih negativnih pojavov.

Ma evidentemente, come in passato, ci vuole una ripresa di iniziativa degli organismi della minoranza slovena, che per loro natura sono i più sensibili al problema.

Radio, stampa, istituzioni culturali, istruzione slovena non possono che essere il prodotto di una diversa situazione economica e del riequilibrio dei programmi della SKGZ a livello regionale in favore della Benecia. Sono contemporaneamente la molla per lo sviluppo ed il suo risultato. Riequilibrio non è perciò un espediente polemico, ma una riconciliazione dell'essenzialità e dell'attualità del problema Benecia.

segue dalla 1ª pag.

Si migliora la strada provinciale

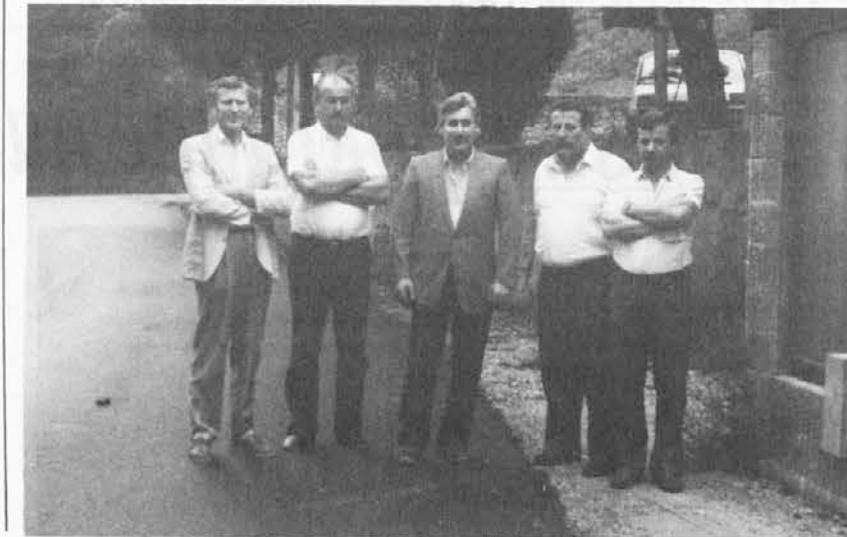
contra nella gestione di un territorio alquanto complesso dal punto di vista orografico. Il consigliere provinciale Marinig anche nella qualità di sindaco di S. Pietro al Natisone, ha fatto presente all'assessore provinciale l'impellente necessità di interventi per ampliare e rettificare pure la strada provinciale "Val Alberone". L'adeguamento delle due strade ai bisogni del traffico rappresenta un dovere della Provincia soprattutto per favorire lo sviluppo turistico ed economico dell'intero comprensorio delle Valli del Natisone.

Nel suo intervento l'assessore Enrico Bulfone ha preso atto delle richieste ricordando che la Provincia

Dopo aver preso visione delle località segnalate dalle commissioni comunali di Cividale, Torreano, San Pietro al Natisone, Pulfero, Savogna, San Leonardo, Grimacco, Drenchia, Stregna e Prepotto si è riunita, nella sede dell'Azienda di Soggiorno e Turismo di Cividale e delle Valli del Natisone, la commissione sovracomunale incaricata del giudizio finale del concorso «Settembre in fiore a Cividale e nelle Valli». Era composta da Daniele Rucl che la presiedeva, dal pittore prof. Aldo Colò, dal prof. Paolo Manzini e dal prof. Ciriello Jussa.

I primi tre posti della graduatoria

ha di recente bitumato con un nuovo manto d'asfalto la provinciale "Val Cosizza" e che è impegno preciso dell'Amministrazione provinciale dare risposte concrete alle esigenze prospettate, ricalibrando adeguatamente le due strade, con ampliamenti e rettifiche. Già nel piano triennale 1987-89 approvato in giugno dal Consiglio provinciale, è previsto un intervento finanziario di 1.600 milioni per la definitiva sistemazione della viabilità locale. L'assessore ha pure ricordato agli amministratori presenti l'intendimento di una ridefinizione della gestione delle strade turistiche, progettando tempi alquanto ragionevoli per una concreta soluzione.

sono occupati nell'ordine da Nino Specogna di San Pietro al Natisone per l'ambientazione, da Angelina Cernetig di San Leonardo per la qualità dei motivi rustici e popolari e da Gabriella Dell'Anese di Cividale per il buon equilibrio tra fabbricato e decorazione floreale: riceveranno tre preziosi premi.

Saranno premiati con targhe lavorate a sbalzo Ines Cudicio di Torreano, Lidia Zabrieszach di Seusa di Grimacco, Graziella Rucl in Bezier di Tribil Inferiore di Stregna, Maria Tomasetig di Obenetto di Drenchia, Valentina Cudrig di Savogna, Mario Gubana di Cras di Pulfero e Maria Quercig di Albana di Prepotto.

Pergamene con scrittura gotica andranno ad Amos Medves, Fanny Causero, Enzo Busolini, Aldo Nadalutti, Ottava Duri, Paola Molaro, Natalia Chiuch, Luciana Chiabai, Cristina Vogrige, Vittoria Bucovaz, Antonia Chiabai, Lidia Florencig, Regina Tomasetig, Lidia Tomasetig, Marcella Gosgnach, Mirella Crucil, Maria Clavora, Andreina Lesizza, Rina Dorbolò, Remo Blasutig, Rina Lesa, Margherita Scandini.

La commissione si è compiaciuta con tutte le persone visitate per la qualità, la bellezza e la piacevolezza espresse con la cultura e gli addobbi floreali ed ha altresì ritenuto doveroso segnalare per gli stessi motivi ma su un piano di maggiore ampiezza i borghi di Cernetig (Stregna), di Obenetto (Drenchia) e Barza (Savogna). A tutti verrà inviata comunicazione scritta dell'esito con l'invito a partecipare alle premiazioni in località e data da destinarsi.

Gabriele Renzulli nella direzione nazionale del PSI

L'on Gabriele Renzulli, nella recente assemblea nazionale del PSI tenutasi a Milano, è stato nominato componente della direzione nazionale di questo partito.

Nel gruppo dei 51, tanti sono i componenti della direzione nazionale, l'on. Renzulli, che prende il posto dell'on. Francesco De Carli, rappresenterà il Friuli-Venezia Giulia.

DOLENJA MERSA

Spomnimo se partizanske bitke

Šestega oktobra 1943, komaj 28 dni po razsulu kraljevine Italije, je razjarjena Hitlerjeva vojska udrla tudi in naše kraje Nadiških dolin. Dobro se spominjamo tistega dogodka, ko so do zob oborožene nemške čete, 6. oktobra 1943, doživele pri nas na Beneškem, svoj prvi «ognjeni krst».

Med napadi na tedanje svobodno ozemlje «Kobaridske republike», so se Nemci zapletli in boj s partizanskimi enotami tudi v Dolenji Miersi, v občini Šentlenart. Prišlo je do srditega streljanja, ki je trajalo od jutra do pozne noči. Nemška vojska je pridržala z južne strani od Čedad. V Dolenji Miersi so jo slovenski partizani zdeli takoj «do amena», da se je moralna umakniti klavro poražena. «Hitlerjevc» so imeli veliko padlih in ranjenih, partizanski borce pa so jim še zaplenili dosti orožja, municije in drugega vojnega materiala.

Tiste velike partizanske bitke in zmage nad nacisti v Dolenji Miersi se domačini spominjajo venomer, saj vsako leto 6. oktobra, tudi prirejajo v zahvalo Svetu mašo, kot skupen življi spominski simbol na partizansko zmago proti zverskemu nemškemu okupatorju.

Od konca druge svetovne vojne, 1945, je bilo tudi po Benečiji postavljenih precej partizanskih spomenikov. Zato menimo, da je sedaj že vendar čas zgraditi primeren pomnik tudi v prijazni slovenski vasici Dolenji Miersi, ki je bila pred 44. leti živa priča v veliki borbi proti nacifašizmu - z svobodni dobrobit vseh narodov

Največji pomen spomenikov je v tem, da se cloveštvo, ob raznih občincih, spominja krvavih vojnih grozot, novim rodovom pa pomenijo trajno opozorilo, naj se v svetu zavzemajo za mir in svobodo ter za splošno prijateljsko sodelovanje med ljudstvi različnih verskih in političnih prepricanj.

Ob tej priložnosti, 44 let po hudi partizanski bitki v Dolenji Miersi na Beneškem, apeliramo na partizanske organizacije ANPI, na občinske uprave in na Gorsko skupnost Nadiških dolin, naj se odločno angažirajo v tem, da bi v doglednem času postavile tudi tamkaj dostojen spomenik. Pošteni ljubitelji miru in svobode naših dolin bodo za to humano dejanje trajno hvaležni.

Anton Birtič

članstvom, odborom in uradi. V takem tesnem sodelovanju je predpogoj za učinkovitejše in plodnejše delovanje. Prepričani smo, da se vsi tega prav dobro zavedajo in da ne bo manjkalo konkretnih predlogov za učinkovitejše nadaljno delo.

Assemblea generale dell'URES

Un anno fa è stata costituita a San Pietro al Natisone la sezione locale dell'Unione regionale economica slovena. È logico dunque che il comitato direttivo e i soci promotori si prendano un attimo di tempo per riflettere su cosa è stato fatto a favore degli operatori economici locali.

Dal lavoro svolto dagli uffici possiamo ritenere che l'apparato ha fatto fronte agli impegni assunti e ha saputo risolvere i problemi degli operatori. Questo successo iniziale deve servire da sprone per migliorare e diversificare i servizi da prestare agli associati. Vari operatori economici hanno avuto così l'occasione per constatare direttamente l'utilità di una simile organizzazione, che si può ulteriormente sviluppare solamente in base ad una sincera collaborazione fra gli associati, il comitato direttivo e gli uffici. Rafforzando questa collaborazione si gettano le basi per lo sviluppo dell'organizzazione. Siamo convinti perciò che durante l'assemblea non mancheranno delle proposte concrete per aumentare l'efficienza dei servizi fino ad ora prestati agli associati.

(zk)

Za gospodarstvenike Per gli operatori economici

Sicer senat in poslanska zbornica nista še odobrili finančnega zakona in možni so še vedno popravki oziroma kompromisne rešitve; gotovo pa je, da si ne moremo pričakovati bistvenih sprememb.

Legge finanziaria

Saremo forse noiosi ma dobbiamo riprendere il discorso sulla legge finanziaria per il 1988. Le notizie e le proposte che sono state date alla stampa non sono certamente positive o allettanti. Da una parte constatiamo che il prelievo fiscale non sarà allentato, anzi alcune tasse o

concessioni governative sono già state aumentate il che avrà dei riflessi negativi sia sui bilanci aziendali che su quelli familiari. Dall'altro lato riteniamo, in base alle previsioni, che le regioni disporranno di minori mezzi finanziari per la realizzazione dei propri piani di sviluppo il che mette in dubbio la possibilità di realizzare la politica economica locale.

Nella nostra regione sono stati previsti degli investimenti per lo svilup-

po delle zone montane, sono necessarie nuove disponibilità finanziarie per completare gli impegni assunti per la politica di incremento dell'occupazione. Esiste pure la probabilità che all'ESA vengano ridotte le disponibilità di cassa il che rallenterebbe gli interventi a favore dell'artigianato. Per questo riteniamo che assisteremo a un generale rallentamento degli impegni produttivi di tutti gli organi regionali.

Gli operatori economici si chiedono dove conduce una simile politica economica. Ci rendiamo conto che i mezzi finanziari a disposizione non sono illimitati, ma era logico ritenerne che i ministri competenti avrebbero cercato di ridurre le spese improduttive a favore degli investimenti. Questo fatto non si è avverato il che comporta una inversione di tendenza: avremo un rallentamento nello sviluppo economico, esiste la probabilità di un aumento dell'inflazione: per farla breve non possiamo prevedere un anno positivo.

A dire il vero né il Senato né la Camera dei deputati hanno ancora ap-

provato la legge finanziaria e possono subentrare ancora dei mutamenti o delle soluzioni di compromesso. È impossibile prevedere quali saranno le decisioni finali ma riteniamo molto improbabile che avvenga uno dei grandi mutamenti.

Občni zbor SDGZ

Pred letom dni je bil ustavnoven v Špetru pokrajinski odsek Slovenskega deželnega gospodarskega združenja. Umetno je, da se odborniki in ustanovitelji po letu dni poslovanja dobijo in kritično analizirajo, kaj je bilo v tem času storjenega v korist krajevnih gospodarstvenikov. Iz obsega delovanja uradov lahko ugrovimo, da je struktura dobro opravila svoje delo in da je bila kos potrebam in zahtevam krajevnih gospodarskih krogov. Ti začetni uspehi morajo biti le vzpodbuda za nadaljno uspešnejše in intenzivnejše delovanje.

Mnogi gospodarstveniki so imeli tako priložnost spoznati prednosti take organizacije, ki se lahko razvija le na podlagi tesnega sodelovanja med

S POMOČJO GORSKE SKUPNOSTI KANALSKIE DOLINE

Polhi iz Rezije izdali vodnik o rezijanskih gorah

Vidmu (Udine).

Vodnik, ki je izpolnil belo liso, kakršne so bile gore nad Rezijo med planinski vodniki pred njegovim izidom, je bil na predstavitev ugodno ocenjen s strani predstavnikov CAI-a, gorske reševalne službe in tudi predstavnikov lokalnih političnih oblasti.

Predsednik «Polhov» Lino Di Leonardo je v svojem nagovoru ob predstavitev vodnika na kratko orisal dosedanje delo «Polhov», ki jih med drugim veže tesno prijateljsko sodelovanje s planinci iz Bovca ter že pokazal naslednjo nalogo, ko bo treba »odpreti svetu« tudi divje zasekane vrhove, grebene in ostanka Muzcev, ki jih spričo njihove težke dostopnosti pričajoči vodnik ni zajel. Ob znanosti, ki je Rezjanom ne manjka, bodo zagotovo zmogli tudi to opravilo. Potem bo lahko gorniški popotnik zrl na domovino Rezjanov skorajda s slehernega gorskega vrha, ki dolino obkrožajo.

S projekcijo izvrstnih diapozitivov iz Rezije, o Reziji, gorah Rezije, ljudih Rezije, je Danilo Clemente ime-

Stavoli

nitno popestril večer, hkrati pa z besedo in sliko blizu dvestotim poslušalcem in gledalcem Rezijo »polozil v naročje«. Projekcija diapozitivov je ob komentarju avtorja ves čas spremljala pesem moškega *pevskega zbara* »Monte Canin« iz Rezije. Poslušalce je pesem vodila na »horu ta Sartowo«, se razlila v furlansko nižino, odšla globje v Italijo, da bi se ob koncu spet vrnila v senco Kanina

Il gruppo del Canin

prijetnih luhkotnih tur med planinami in pastirskimi stanovi v »pradalpskem svetu« preden se le-ta spusti v furlansko nižino pa do pravih gorskih poti v osrčje, v nebo kipeče Kaninove skupine, ki mogočno zapira dolino ob reki Reziji. Opisi tur so bogati s številnimi podatki, ki planincu turo ter njeno okolico širše predstavijo in ne ostanejo zgolj pri ozkih planinskih podatkih. »Rezijanski polhi« so pri snovanju vodnika šli še nekoliko dlje, takuo da vodnik prima strnjene prikazi Rezije. Kratkemu predgovoru sledi predstavitev Rezije v osnovnih potezah, pa geološki opis in klimatske razmere v dolini. Obsežna je predstavitev živalstva in rastlinstva ter na kratko tudi sedanji politično ekonomski trenutek Rezije. Oboževalce planinske zgodovine bo zagotovo razveselil prispevek Luigijsa Paletta o treh najvidnejših gorskih vodnikih - Rezijanah iz »zlate dobe« osvajanja gora sredi in koncem prejšnjega stoletja.

Naslednji dve tretjini vodnika pospremita gornika na pot po že omenjenih dvanajstih planinskih turah. Poleg zemljovidov, je vodnik bogat tudi z odličnimi fotografijami, ki jih je zanj pripavil in večino tudi prispeval Danilo Clemente. Oboje, zemljevidi in fotografije, prispeva k celovitosti prikaza gora nad rečico Rezijo. Ob sodelovanju vseh »Rezijanskih Polhov« pri zbirjanju podatkov, gradiva, urejanja, oblikovanja in izdaje vodnika, pa je dela skrbno in dobro opravil Adriano Buttolo.

Finančno je izid vodnika, po katerem bodo segali planinci z obeh strani meje, podprtla skupnost gorskih občin ob dolini reke Bele in Kanalske doline »Comunità Montana Canal del Ferro - Val Canale«. Prodajna cena vodnika je 7.000 Lit.

Boris Mlekuž

LA VAL RESIA E LE SUE MONTAGNE

Preteklo je komajda nekaj let od kar so planinci in alpinisti iz Rezije združeni v Gruppo Alpinistico Resiano »Ghiri« - »Polhi iz Rezije«, pa so vendarle v tem času storili marsikaj za odkrivanje svoje mikavne deželičce pod Kaninom ostalem svetu.

Izdaja planinskega vodnika »La Val Resia e le sue montagne« - »Rezija in njene gore« je naslednje pomembno dejanje, ki so ga »Rezijanski polhi« z obilo truda in veselja pri zbiranju, oblikovanju ter obdelavi gradiva za vodnik, poklonili svoji dolini. Posebej vzpodbudno je dejstvo, da so vodnik (ki Rezijo predstavlja mnogo širše kot le planinsko) pripravili Rezijani, ki v dolini živijo, saj gre za povsem izvirno domače gledanje na Rezijo v vsej njeni prvobitnosti, brez obremenjujočih pogledov morebitnega tujega avtorja. To je bilo eno izmed zelo vzpodbudnih mnenj izrečenih na predstavitev vodnika v soboto dne 26. septembra letos v osrednji dvorani tehniškega šolskega centra »A. Malignani« v

Senjam v Petjagu za obnovljeno kapelo

Na sred vasi Petjaga je lepa kapela. Posebno je lepa sada, ki so jo postrojili.

Petjažani so enotni, unieni, posebno če jim da no roko duhovnik, gospod Luciano Slobbe, ki je puno parjubjen u celi fari, posebno pa u Petjagu. Takuo so nam povidal parjatelji iz te simpatične vasi. In Petjag je obnoviu, postroju svojo kapelo in kadar so jo spet odparli, jo je paršu požegnavat videmski škof, mons. Brollo.

Na svečanosti, kot nam kaže fotografija, se je zbralno puno ljudi. Ob škofu so naši domači duhovniki, pa tudi oblasti. Med njimi Bruna Dobrolò, ki odgovarja za kulturo v špetarskem komunskem svetu in Giuseppe Chiabudini, predsednik gorske skupnosti Nadiških dolin.

Po lepi in simpatični svečanosti pri obnovljeni kapeli, je bila zvečer sv. maša v cerkvi Sv. Dorotee. Petjaške žene so potle napravile vse dobro za pod zob.

Biu je simpatični praznik, ki bo ostal dugo v spominu vsem vasnjan-

nom in tuo se je zgodilo 28. septembra letos.

... e tu ci porti il dolce?

An lietos Zveza beneških žen da 'no roko za de špietarska jesen, ki jo že vič liet parpravja APO s pomočjo občine Špietar an Gorske skupnosti Nadiških dolin, bo buj lepa an... dobra.

V nediejo 25. otuberja ob 10. uri odprejo razstavo naših sladčin, ob 15. uri bo pa »assaggio«.

Seveda, za de tuole bo mogoče muorjo parskočit na pomuoč vse naše žene.

Prejšnje lieta se nieso storle prosi: odparle so njih vintule, vetegnile uon moko, cuker, grazduje an še puno drugih »ingredientov« an parnele bližu take dobroute, de je bluo zaries težku čakat do treh za jih pokušat.

Smo sigurni, de an lietos bo takuo. Alora, naglo na dielo!

V NEDIEJO 18. OTUBERJA

Burnjak v Gorenjem Tarbu!

Če dieš kajšnemu od naših ljudi »Gremo na Burnjak«, ti ni triebu do lužit kam. Vsi vedo, de Burnjak je v Gorenjem Tarbu, od nimar. Gor, vsako lieto, na trecjo nediejo otuberja imajo senjam, te pravi senjam. Velika maša an potle' precesja s podobo Matere Božje po vasi. Za tole parložnost Gorenjarjan, ki žive du Laškem al kje drugje se varnejo za an dan damu. Takuo se zgodi an lietos.

Ob 11. an pu bo sveta maša s precesijo. Subit po maši napravejo an rinfréšk an za tuole so vsake lieto poskarbiele tariske žene, ki so spekle

take dobre štrukje an gubance, ki so sami pravili »jeita nas«. Zbor Pod lipu iz Barnasa zapieje nekaj piesmi.

Okuole dveh an pu bo »lov na zaklad« (caccia al tesoro) za te male, ob treh pa se začne parvi »Torneo di freccette« za te velike. Cieu popudan bojo pekli kostanj an točil dobro vino. An če bo mraz? Ne stuoja se bat, lahko se ugriejeta s plesam, saj Ezio z njega rimoniko store vzdignit pete an te narbijenim.

Za organizat vse tuole je poskarbiela Polisportiva Tribil superiore.

Ne stuoja parmanjak!

Nimar se rada srečam an pogovorim z našimi emigrantmi. Poslušat njih življensko pot je ko prebierat an roman, poslušat no pravo, ki ima na srečo malomanj nimir dober konac, zaključek. Bister an dielovan človek se nimir rieši od revščine an mizerije an si zgradi buojž življene od tistega, ki ga je zapustu doma. Ko se srečam z njimi pa ostanem dostikrat tudi brez besied: pred očmi an v pameti imajo šele zelo živo sliko o naši slovenski kulturi, na ustih an v sarca živo lepo, domačo, slovensko besedo, pa čeprav so zapustili njih rojstno vas 10, 20 al pa vič ko 30 let od tuod. Tuole se mi zdi še normalno. No malo čudno pa je poslušat, kuo oni poznajo vse kar se gaja v Benečiji donas, kakšne so naše organizacije, zakaj an kakuo se borijo.

«Vsi bi muorli po naših dolinah prebrat an poznat knjigo Kaplan Martin Čedarmac», mi je pravu Tranquillo Sedola, rojen v Plestiščah, ki se je tele dni varnu iz Brazilia po 38 let. «V tistih bukah se zastopi vsa naša težka zgodovina, pa tudi zakaj so reči šle takuo ki so šle tudi po uojski». An Tranquillo je pru adan z tistih emigrantov, o katerih sem priet guorila. Je an mož razgleđan, pameten, ki se mu pozna, da je v njega življenu dosti krat vzeu u ruoke an prebrau knjigo, an slovensko knjigo, da prebiera naše časopise. Tudi zaradi tuolega lepuo govor po slovensko.

«Ti si Mirko»

Ko se pogovarjam v Trbjanovi hiši v Sevci, čujem, de ga njega žena Paola kliče Mirko. «Ma ste Tranquillo al Mirko?» sem ga vprašala. «Vieš, kuo je bluo? An dan sem se pelju z avtom z mojim stricem an monsinjorjem Trinkom proti Breginju. Tole je bluo pred uojsko an stiki

PO 38 LIET MIRKO, PO 33 PAOLA IZ BRAZILA V BENEČIJO

Med ognjam an vodo

Mirko Sedola z ženo Paolo an svakinjo Doro

med Čedarmaci, med duhovniki so bli zelo živi. Monsinjor Trinko mi je potuku na rame an me je vprašu: «Kuo se kličeš, ti puob?». «Tranquillo», sem mu odgovoril. «Ne, ne, nisi Tranquillo, ti si Mirko», mi je jau. An od tenčas me kličejo Mirko».

Stric Pre Jožef Simic, ki je biu duhovnik v Benečiji, na Liesah, v Maršinu, v Žabnicah v Kanalski dolini, je tisti, ki je biu narbuje blizu, je narbuje pomagu Mirku. «Če znam kiek, pravi, se muoram njemu zahvalit. On me je začeu šele otroka učit an po slovensko. Ko sem zrasu an je vidu, de sem zatuo, de mi je vseč je biu obljubu de mi bo pomagu se šuolat. Je pa paršla uojska an ist sem muoru pozabit vse tuole. Nieso bli cajti za

studiat».

Iz Plastič v Brazile

Grozote uojske je bluo konac an ljudje so začeli mislit na njih bodočnost, na njih perspektive. An takuo so se odpalra vrata emigraciona. Iz Plastič (Tipana) je šlo hnaudu 20 družin in Brazil. Z njimi je biu tudi Mirko. Dol so bli ušafal dielo v adni «facendi», v adni kmetjški aziendi. Dielo je bluo težkuo, še posebno za naše ljudi, ki niso bli vajeni tisti vročini, tisti klimi. Se prelouži na kako drugo lahneš dielo, v kako tovarno pa nie bluo lahko. Vsegligh je Mirko, tud s pomočjo nekih domačinu, ki so bli že dole, ratalo. Takuo se je začelo njega novo življene, kupu je

zemljo, zasluzu za hišo zazidat. Pet liet potle, ko je biu dole v Brazilu, ga je dotekla Paola Bucovaz Tarbjanova iz Sevc, an dole sta se poročila. «Kuo sta se spoznala?» sem jih vprašala.

An tisti, ki jima je pomagu je biu stric pre Jožef, ki kot rečeno je biu za duhovnika tudi na Liesah an je on karstu Paolo.

An za meštре v Benečiji nie bluo lahko

Paola je bila meštra. Za tiste cajte nie bluo malo. Začela je učit v vartcu an potle v šuoli elementar v Topoluovem. Dielo nie bluo lahko, drugih možnosti na kakem drugem dielovnem mestu nie bluo. Takuo an Paola je zapustila Benečijo an je dotekla nje muroza v Brazil, v San Paolo. Paola an Mirko imata dva sinova: puoba an čečo. On je ekonomist an ima zelo dobro dielo, ona je sekretarka. Potle ko sta si napravili lepuo življene an sta vešuolala otroke sta se varnila v rojstne kraje. Ona je paršla damu za dva meseca po 33 liet. On se je varnu s skupino, ki je paršla iz Argentine an Brazil s pomočjo Dežele, pod organizacijo Zvezze slovenskih izseljencev po 38 liet. «Se muoram zahvalit Zvevi slovenskih izseljencev — je jau Mirko — če sem paršu še enkrat domov. Drugače ne bi mogla oba si Paolo prit v Benečijo».

Novi Matajur me veže na domovino

Kajšne stike imate Benečijo? Vse kar se dogaja doma berem na Novem Matajurju, ki ga dobivam že od leta 1972 naprej. Muoram reč de ga težkuo čakam, za me je ko zrak, ko «ossigeno». Takuo poznam Nadiške doline, rad berem an novo prilogo od Tera do Prosnida ki je posvečena mojim krajem. Dobivam an Dom an Emigrant. Me veseli brat naše časopise, tuole me veže na naše kraje, na našo domovino». Kaka se vam zdi Benečija donas?, sem ga vprašala.

«Nie kar je bla ankrat. Ljudje ne hodejo bosi, s košam na ramanih. Dielajo s traktorji an imajo vse kar je treba za razvoj. Tiste pa ki ti pada v oči je de malo mladih. V Latinski Ameriki vidiš narvič žen, mladih an otruok an more bit de tatuole vidim, de tle je narvič starih. Druga rieč, an se mi zdi škoda, je de večina govori po italijansko. Ankrat je bluo «Dobro jutro» an «dober večer», sada je pa «buondi an mandi». Kar sem biu ist mlad, če nisi znu guorit po slovensko an po laško so se ti še smejal. Po drugi strani pa vidim, de donas sta buj močni an organizani an de vaše dielo gre naprej. Tisti, ki so odzuna more pa bit, de so ko ist: sanjajo po slovensko, kadar pišejo damu, pišejo po italijansko, ku-nejo pa po furlansko».

«Sada se vračate v San Paolo, kuo se čujete?» «Sam rad, de sam paršu, de sem videu moje kraje an zapoznu mojo žlahto. Tel mesec pa je šu hitro mimo an sada se vračamo. Ist mislem, de se čujemo ko med ognjam an vodo. Oginj je tist, ki te greje, pa tudi peče an boli. Zatuo viem, de kadar puojdemo se bomo jokal. Po drugi strani je pa voda: hiša, otroci, navuodi — jih imamo pet —, parjetelji, naše novuo življene».

Predsednik ministru Goria nas ni pozabu!

Se je ponucalo za pisanje že puno slovenske tinte (manj italijanske), da nas novi predsednik italijanske vlade, Giovanni Goria, sploh ni omenil, ni poviede besede o nas, kot da bi nas ne bluo, kadar je u rimskem parlamentu prebrau svoj vladni, governativski program.

Puno se je pisalo tudi zatuo, da smo bli Slovenci brisani iz finančnega zakona. Zavojo pomanjkanja sredstev, denarja, umira v Trstu Stalno slovensko gledališče. In glih zavoj tega umira pod Koložratom občina Dreka - dreški komun. Če ne bo izrednih posegov, posebne pomoci, bojo šli za Dreko vse naše vasi, vse naši komuni. V Trstu imajo vprašanje, važno vprašanje obstoja Stalnega slovenskega gledališča, ki je najpomembnejša kulturna ustanova vseh Slovencev v Italiji, nam pa se gre za obstoj občin, komunov, naših slovenskih vasi. Igra, sramotna igra, nečloveška igra, se nam tudi tako ponuja: «Ali rešimo Dreko, al pa Stalno slovensko gledališče». Takšen predlog, takšna rešitev al pa alternativa, je sramotna za človeštvo, posebno pa za nas Slovence Benečije, Rezije in Kanalske doline, ki smo pomembni del celotne skupnosti slovenske narodnosten skupnosti od Trbiža, preko Benečije do slovenskih Brd, tja do Jadranskega morja - do Trsta in Miljskih hribov.

Rešiti se morajo naše vasi, naši komuni in naše gledališče v Trstu, ker ne smemo pozabit, da je tudi naše gledališče, kot ne smejo pozabit v Trstu, da smo mi njih bratje, v dobrem in slabem, ob prazni in obloženi mizi in tudi mi ne smemo pozabit, da so oni naši bratje. Vseh skupaj nas je malo. Malo nas je od Trbiža do Trsta, zato nas je lahko pozabit, četudi smo vse enotni. Če pa smo razcepljeni, če gremo vsak po svoji poti, je za naše narodnostne na-

sprotnike igra bolj lahka: če vsiskupaj pomenimo malo, še manj pomenimo, če smo razcepljeni. Zato bi moral biti danes za Slovence v Italiji, bolj kot kdajkoli prej, imperativ: «Vsi za enega, eden za vse!».

«Komu zvoni zvon?» je naslov romana, ki ga je napisu znani ameriški pisatelj, Ernest Hemingway. Na koncu znanega romana, na koncu teh bukvi, pravi Hemingway: «Če slišiš, če čuješ, da zvoni, nikdar ne vpraši komu zvoni, ker zvoni zate!».

Če to velja, in res velja, za vsakega človeka na teli zemlji, to velja posebno za Slovence v Italiji. In zapomni si, dragi brat, kadar zvoni Slovencu v Kanalski dolini, v Reziji, v Špetru ali Dreki, v Števerjanu, Sodovnjah, Doberdobu, v Bazovici, Repentabru, ali druge na tržaškem Krasu, zvoni tudi zate!

Vse to, kar sem zgoraj napisu, sem napisu za naslov, za zaključne besede tega mojega pisanja.

Predsednik vlade Giovanni Goria nas ni pozabu.

Mož, žena, človek se pozabi, kar ima v glavi, kar misli poviedat, kar želi poviedat, kar bi želeu naredit, pa se po poti pozabi. Ne, predsednik vlade, Goria, se ni pozabu na nas in če mu to očitajo naši časopisi, grešijo. Goria ni mogel pozabit na nas iz enostavnega razloga, ker nas ni imel v glavi, ker nas ne pozna!

On prav gotovo ve, kje živijo Wattuši v Ruandi-Urundi, kje žive Otentoti v australni Afriki in Maumau v Keniji. Mi smo predaleč od njega, da bi viedeu za nas.

Da bi Goria, razni Goria, Craxi, razni Craxi, bivši in bodoči predsedniki vlad zvedeli za nas, je zame še vedno goriški Travnik! Kajne, da se bratje, od Trbiža do miljskih hribov strinjate z mano?

Vsem vam bratski pozdrav, da bi nikomur ne zvoniilo.

Vaš Petar Matajurac

OB OBISKU SLEPIH IZ SLOVENIJE

Utrjujemo prijateljske stike

Društvo slepih Socialistične republike Slovenije je organiziralo v soboto 10. oktobra izlet v Beneško Slovenijo. Vodil jih je predsednik društva Drago Brajkovič.

Prispeli so v Čedad kmalu po 9. uru zjutraj. Vsak od njih je imel svojega spremljevalca. Po bežnem ogledu Čedada, so se vsi zbrali na društvu «Ivan Trinko», kjer sta jih pozdravila Izidor Predan-Dorič in urednica Novega Matajura, ja Jole Namor. Prinesli so nam zanimive knjige za obohatitev biblioteke kulturnega društva Ivan Trinko.

Z sprejem na našem društvu se je z ganjljivimi besedami zahvalil predsednik Drago Brajkovič. Ne smemo pozabit, da sta jih na društvu Ivan Trinko sprejeli in pozdravile sestre Valentina in Angela Petricig, tudi one slepe, profesorce, ki poučujejo glasbo na šoli v Čedadu. Profesorce Petricig, ki sta zaprosile šolske oblasti, da jih prostotijo poučevanja, sta spremljale svoje prijatelje iz Ljubljane na vsem potovanju po Benečiji.

Iz Čedada so se odpeljali v Špetre, kjer so obiskali slovenski izobraževalni zavod, dvojezični otroški vrtec in prav tako dvojezično osnovno šolo. Za naše najmlajše so prinesli žlahtne darila: slikanice, posebno lepe svinčnike in knjige. Naši pa so jim podarili muzikasete, beneško-slovenske pesmi in glasbe in to so storili tudi na društvu «Ivan Trinko».

Iz Špetra so se dragi gostje povzpeli do našega največjega svetišča, do Stare Gore in od Stare Gore so nadaljevali pot do Kamenice, kjer je bilo deset let zaporedoma kulturno srečanje med sosednjimi narodi.

Glavna želja obiskovalcev, kot nam je povedal predsednik Brajkovič, je bila, da bi od blizu spoznali življene beneških Slovencev, njih zgodovino, njih borbo za pravice, njih sedanje politično, kulturno in gospodarsko stanje. Zadovoljiti njih željo je poskušal naš Izidor Predan-Dorič, ki je imel v roki mikrofon na

autobusu izletnikov.

Valentina in Angela Petricig pa sta že zelele vse vedeti, kakšno je življene slabovidnih v Jugoslaviji, kako se urejuje človeški in gospodarski odnos do njih in kakšne pravice imajo. Sestre Petricig sta rade odgovarjale na vprašanja prijateljev iz Slovenije in jim dale zanimive podatke in novice o delu in življenu slepih v Italiji.

Prav gotovo je bilo to srečanje za Valentino in Angelo Petricig zanimivo in bi bilo lepo za naše bralce, če

bi nam kaj o tem napisale. Svoje goste iz Slovenije sta razveselile tudi z njih pesmijo «Tata kupi mi violin», ki sta jo zapele na autobusu.

Tako na naših sedežih, kot med potovanjem, niso pozabili obiskovalci na naše narodne pesmi.

Na farnem pokopališču v Gorenjem Trblju so se ob spomeniku padlih borcev poklonili in počastili spomin vseh padlih slovenskih borcev na ozemlju Beneške Slovenije. Nato so veseli nadaljevali svojo pot preko Štupice domov.

Per la lettura

Ci sembra utile offrire a chi si volesse avvicinare per la prima volta alla realtà della comunità nazionale slovena nella nostra regione ed in particolare a quella che vive nella provincia di Udine, oppure desiderasse approfondire alcune tematiche una panoramica di testi pubblicati dalla ZTT-Editoriale stampa triestina. Chi fosse interessato può richiederli anche presso la redazione del Novi Matajur - Cividale - via De Rubeis 20, tel. 731190.

Saggi

Pavle Merku', **Analisi di un dialetto** (prende in esame lo sloveno della Val Torre)

AAVV, **Atti del convegno: linee per la rinascita ed un diverso sviluppo della Slavia friulana**

Laura Bergnach, Paolo Petricig, **La Benecia ad una svolta: emarginazione e sviluppo**

AAVV, **La storia della Slavia italiana**

AAVV, **Lingua, espressione e letteratura** (anche nell'edizione slovena Goror, jezik in besedno ustvarjane)

Sedmak - Sussi, **L'assimilazione silenziosa**

Cerno-Petricig, **La scuola nella Benecia, problemi e proposte**

Pravne poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji

Proposte di soluzione legislativa dei problemi degli Sloveni in Italia

Alenka Rebula, **La questione nazionale a Trieste in un'inchiesta tra gli operai sloveni**

Ernest Petrič, **Posizione giuridica degli sloveni in Italia**

Produzione letteraria di autori locali

Renato Quaglia, **Baside** - raccolta di poesie in resiano e traduzione in lingua slovena

Roman Firmani, **L'ultima valle** - romanzo, esiste anche in edizione slovena: **Zadnja dolina**

AAVV, **Pustita nam rože po našim sadit** - raccolta delle canzoni presentate in dieci anni al Festival della canzone dialettale slovena della Benecia

Naš Božič, beneška pastoralka

KAKO ŽIVE SINUOVI NAŠIH EMIGRANTU V KANADI

Liepa pravca, škoda da se ni zgodila tle doma

Kar guorno al pa prebieramo ki od emigracjona nam nimar pridejo v pamet žalostne štorje: pred nam videmo mladega fanta al dekle s kartonovo valižo v rokah, suzo na licu... videmo judi arzstresene po svete, ki garajo od zjutra do nuoč an zvičer žalostno se varžejo na pasticjo an mislejo na njih rojstni kraj, na družino an parjatelje, ki so muorli zapustit.

Ma mi smo tajšne sorte ljudi, de se na zgubmo po pot, znamo stistnit zobe an iti napri. An tuole so muorli narest an naši emigranti, ka' bi so tiel. Vičkrat so po svete nardil srečo, ker so znal šfrutat možnosti (possibilitá), ki more bit tle jih nieso bli nikdar miel. Seveda, obedna rieč jim na veplača žalost an jezo (ja, an jezo), ki so praval, kar so muorli zapustit, kar je bluo njih za iti v juške kraje, za iti vprašat kam drugam, kar

Sono ormai quasi otto anni che l'Unione emigranti sloveni è presente ed attiva in Argentina. Quello di collegare gli emigranti sloveni che da decenni vivono laggiù non è stato certo facile. Eppure, anche se in un arco di tempo breve, sono stati fatti significativi passi avanti. In Argentina oltre alla sede di Buenos Aires, gli emigranti sloveni si sono organizzati anche a Rosario, Mar del Plata, Mendoza, Quilmes e Marco Paz. È recente la nascita delle sezioni dell'Unione a San Isidro, mentre si sta lavorando per realizzarne un'altra nella zona di Pacheco, un'area importante dal punto di vista industriale della provincia di Buenos Aires.

Dall'Argentina l'Unione emigranti sloveni si è allargata anche al Brasile ed al Venezuela, sono stati già impostati inoltre i contatti con l'Uruguay. A coordinare e dirigere tutta questa attività è Graziano Subiaz, nativo di Canebola, presidente della confederazione dell'UES per l'America Latina dal dicembre del 1986, quando ha preso il posto del compianto Re-

Gita in Belgio

La Centrale Syndicale des Mineurs F.G.T.B. organizza per il giorno 7 novembre a Liegi la «Festa del minatore».

In questa occasione abbiamo organizzato un pullman che partirà da Cividale giovedì 5 novembre alle ore 18; il rientro è previsto per martedì 10 con partenza dal Belgio lunedì 9 novembre alle ore 20 circa.

Per informazioni e prenotazioni rivolgetevi al Patronato Inac di Cividale (tel. 730153).

Informiamo inoltre che i posti saranno numerati.

Ado Cont

Graziano s sinam Fabio

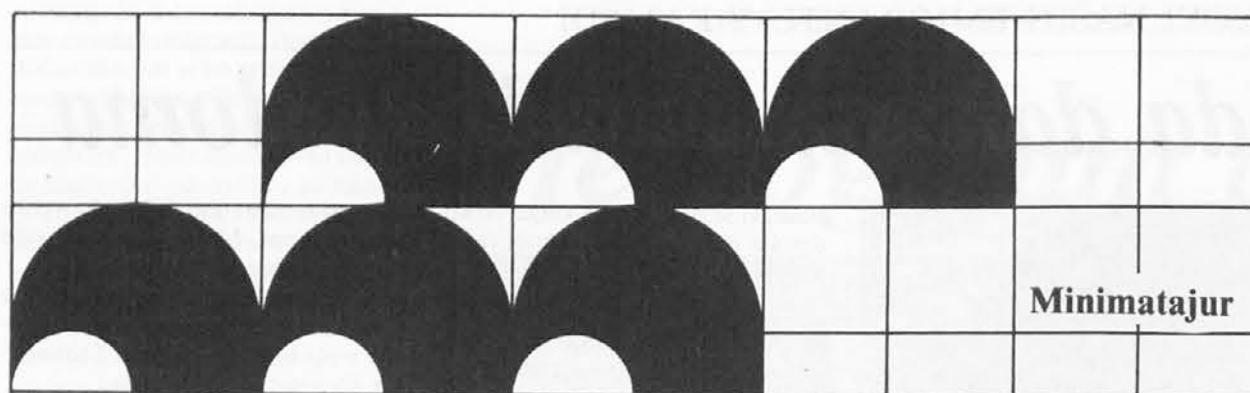
Graziano Subiaz

Fabio

Ado Cont

Graziano Subiaz

Fabio

Minimatajur

SCHEDA STORICA

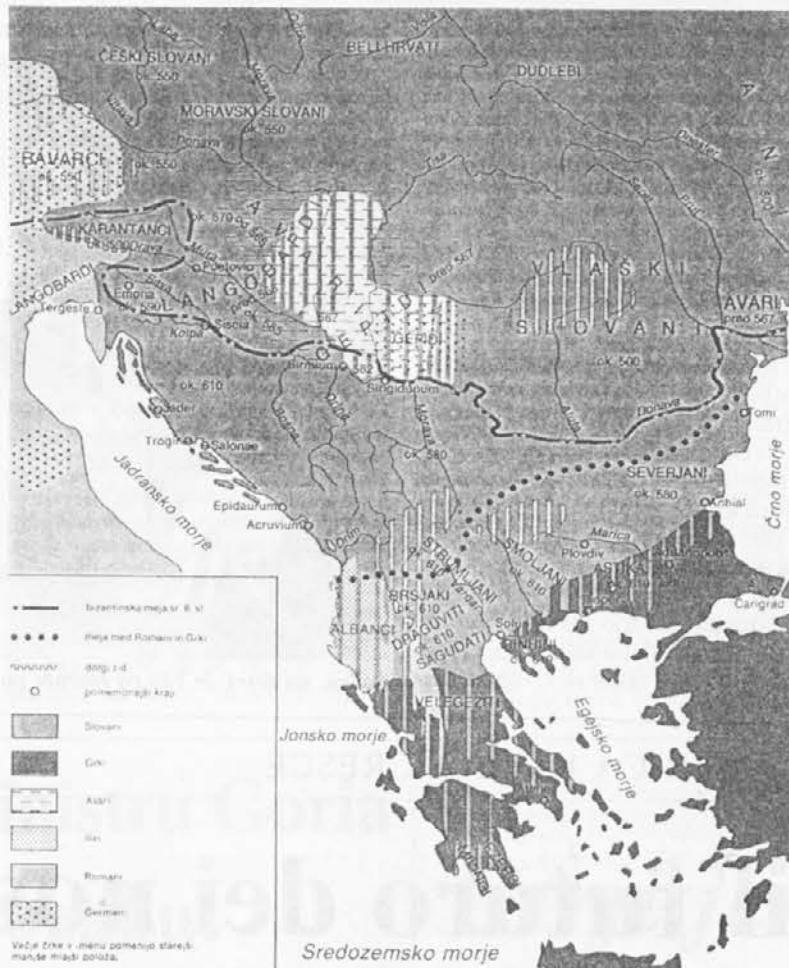
2 - La grande migrazione slava

Volando in aereo sulla città di Kiev, in Ucraina, si vede estendersi verso nord un grande lago. È il lago artificiale di Kiev alimentato più su dal fiume Pripyat. Le acque che ne escono si raccolgono nel grande Dniepr, che scende poi maestoso verso altri laghi e verso il Mar Nero. Da Pripyat in avanti, verso nord e quindi verso est e verso ovest, come abbiamo visto si estende la terra che è stata la culla degli antichi Slavi.

Come abbiamo visto erano conosciuti con molti nomi, fra cui quello di Venedi, o Veneti. Costruivano i loro villaggi lungo il corso dei fiumi, con case abbastanza grandi di legno ed argilla. Il legno era il materiale più usato; oltre alle case costruivano con tronchi fortificazioni, barche, strade. La casa era costituita da un piccolo ingresso con la porta rivolta a sud. Poi c'era una stanza più grande con il focolare di pietra ricoperto di terracotta.

Nelle case tenevano gli attrezzi necessari per coltivare la terra, per allevare gli animali, per lavorare la terracotta, il legno, i metalli, per la caccia e per la pesca.

Nelle case vivevano le famiglie

Insediamenti slavi nella penisola balcanica fino all'VIII secolo

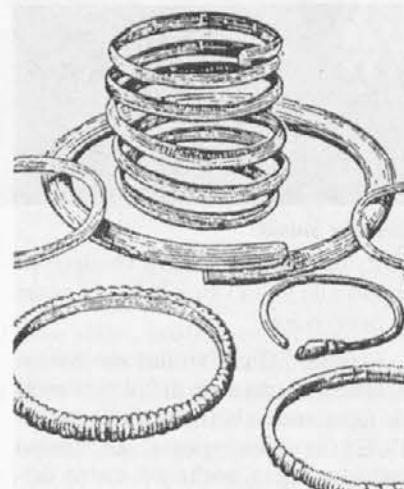
tribù, che così divennero più forti.

Accanto ai villaggi si sono ritrovate centinaia di **necropoli**. Con i morti venivano sepolti il vasellame, gli ornamenti e gli oggetti d'uso, di ceramica, di vetro, di bronzo e d'argento. Dei veri tesori! Tra gli **Slavi** (già al tempo di Roma) era poco diffusa la **schiavitù** e ad un certo punto essa venne addirittura proibita fra connazionali. Cos'è stato a metterli in subbuglio? Perché cominciarono a migrare? Gli **Slavi** iniziarono ad un certo punto una interminabile espansione verso est, verso sud e verso ovest.

A disturbare le tribù slave meridionali furono gli **Unni**. Gli **Slavi** dovettero abbandonare i loro villaggi dopo aver nascosto in fretta i loro tesori sotto terra. Lasciate le proprie dimore

cercarono scampo nei boschi o nelle paludi. Dovettero allontanarsi dai loro luoghi e così iniziarono la migrazione verso i **Carpazi**.

Più avanti una parte degli **Slavi**

Braccialetti di bronzo e d'argento provenienti dal tesoro di un villaggio slavo

vi, che ormai erano giunti sulle rive del **Danubio**, venne sottomessa dagli **Avari**. Dovevano combattere con loro, pagare **tributi** e ricevevano solo gli avanzi dei **bottini** di guerra. Avanzarono insieme. Cinquantamila guerrieri **avari**, unni, bulgari e **slavi** diedero l'assalto a **Bisanzio**. L'imperatore d'oriente resistette, ma gli **Slavi** occuparono la **penisola balcanica**.

Avanzarono anche verso le Alpi. Giunsero da nord e da est. Attraversarono i monti e dilagarono in Friuli. Poi gli **Slavi** riuscirono a liberarsi dagli **Avari** e da allora rimasero nel territorio delle Alpi orientali.

BENEČANSKA PRIPOVEDKA

Lisica in njene mlade

Pod skalnatim čelom blizu Nadiže je živila lisica, ki je imela mlade. Vsak dan je šla iz brloga in jo mahnila proti Sarženti ali Petjagu, da bi staknila kaj jesti. Nosila je domov kokoši, polhe, ptice, zato so njene mlade lepo rasle.

Pod noč so hodile pit k Nadiži, se skupaj igrale in se valjale po travi: zvečer pa so imele solo in mati lisica jih je učila, kako se lovijo kokoši, kako je treba biti pameten in da se ne smejo v življenu ničesar batiti.

Nekega dne, ko so bile mlade že odrašcene, jih je mati poklicala k sebi in jim dejala:

— Zdaj ste zrasle in za vse ni več prostora v tej luknji. Pojdite z mano!

Vse skupaj so se napotile gor po Štrunjaku, so šle po Brezeh, po Ronku in še naprej gor, dokler niso prišle prav na vrh Sv. Kocijana. Tam so se odpočile in potem

jim je mati lisica dejala:

— Vstanite in se razglejte naokrog: vse do koder vidi te, je vaše. To je vaš svet, kjer boste od zdaj naprej tekale in lovile in vse kokoši, ki jih boeste ujele v teh vaseh, in vsi polhi, ki živijo po tehle hostah, bodo vaši.

Mlade so se razgledovale okrog in okrog in nazadnje, ko je mati nehala govoriti, so jo vprašale:

— Čujte, razumele smo, da je to naš svet in da bomo morale odslej same loviti in se same preživljati. Kaj pa potem, ko bomo site, kje se spet srečamo?

— Ah, moji otroci, je rekla lisica, od zdaj bo moral vsak sam skrbeti za svoje življenje in si sam pomagati, tako kot zna... Lahko pa da se nekega dne srečamo še vsi skupaj tam doli, kjer strojijo kože...

V slovenski knjižni jezik prestavljeno besedilo Ade Tomasetig
Illustr.: Alessio Petricig

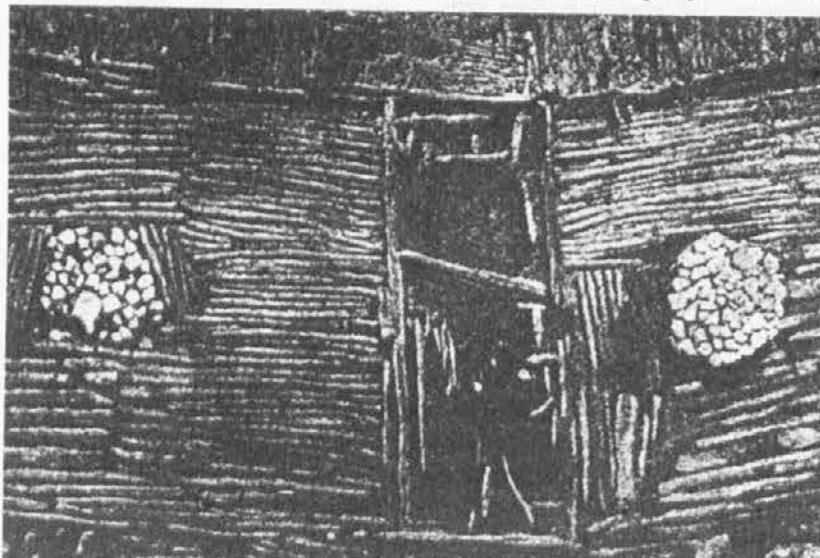
Ribič

Kaj je ulovil Borut?
Poveži pike z ravnimi črtami od številke
1 do številke 11,
ozioroma 14, in ugotovil
bøš, kakšen je bil ulov.

Resti di una fortificazione Longobarda: il castello di Ragogna sul Tagliamento

patriarcali che si riunivano in **tribù**. Le **tribù** a loro volta avevano un **capo**, al cui fianco c'era il **consiglio degli anziani** e l'**assemblea della tribù**. Un po' alla volta giunsero a **unioni** di più

Resti di abitazioni di un villaggio slavo in Polonia

M.P.

SV. LENART

Kravar

'No sestrico za bambolo

šje šuolet, al pa judje, ki so muorli hodit v mesto za opravila, so muorli prehoditi vič kilometru za uzet korierto al gor na Liešah (tisti taz Varhan Vratac), al pa dol pod Černec tisti iz Dolenjega Tarbja. Nomalo mieu od tega so judje iz telih vasi se zbrali v komitat, sklicali seje, pobrali podpise an pošali prošnje oblastem. An kieki se je začelo gibat.

Tele dni pokrajinski odbornik za prevoze Aldo Mazzola, inženir Vieni, tehnik pokrajine, perit Fossa od «ispettato alla motorizzazione» an gaspodar javnih prevozu Rosina so napravili an «sopralluogo» za videt če bo mogoče uresničit željo telih judi. Vse kaže, de končno koriera bo hodiila an čez Varh an Dolenj Tarbi.

**Gorenj Tarbi - Gorica
Miha Toncinu
nie vič med nami**

Michele Chiabai-Miha Toncini nie vič med nami. Po kratki boliezni je zapusti tel svet v pandiek 5. ottuberja v Podgori pri Gorici, kjer je že puno liet živeu z družino. Imeu je 64 let.

Njega življenje nie bluo lahko. Nie imeu ku dvajst liet, ki so ga že pošjal vojskovan. Biu je alpin. Potem so ga odpeljali v Dachau, kjer je preziveu dve liet. Tle jih je pravu vsake sorte: prisiljeno dielo (lavori forzati), lakot, maltratamente... Takrat je imeu puob 23 liet an je pezu kumi 30 kilu. Še dva kila če je biu zgubu, tudio on, kot puno drugih, bi biu zaključu svojo življenje v «forno

PIŠE PETAR MATAJURAC

15 - Fašizem, mizerija in lakot

Takrat so naši sudatje tarpieli lakti, tisti, ki so bli na frontah in tisti ki so služili sudačino na italijanskih tleh.

Naši sudatje, naši puobje, ki so bli večina alpinci, so bli pošjani na vse fronte, kjer se je kri prelivala, kjer so padali na tla kot snopi ušenice, kardar vietar, vihar podere kup. Naši alpini so imeli na frontah, u parvi liniji, nekaj lir (5), fašisti, črnosrajčni (milizia volontaria), ki je bla za njih harbatam, na sigurnem mestu, kamor niso parše kugle, kjer niso pale granate, kjer je bluo življenje na varnem, dobro jedilo, pijača, dobar «rančio», so služili po 25 lir na dan.

In ko je italijanska vojska, s posmočjo Nemcev, okupirala Grčijo (Grecio), so fašisti uzdignili njih črno zastavo, njih bandiero, kakor da bi dol alpinov ne bilo. Pa so bili alpini tisti, ki so dol tarpieli, zmarzovali, karavaveli, umirali, na žalost, za veliko Mussoliniego čast, za njegov imperialistični pohlep, za njegovo imperialistično hegemonijo, za njega imperialistično megalomanijo.

crematorio». Ko se je varnu iz Dachaua, druga teška pot se mu je odparla, tista od emigracijonja. Še je v Belgijo, kjer je 15 let dielu kot ruder. Končno se je varnu damu.

Lansko leto je praznovan 30 let skupnega življenja z ženo Vittorio Žefacijovo iz Gniduce. Miha ne bo manjku samuo nji, pač pa tudi sinu Sergiu, hčeri Rosetti, navuodi Loreni, zlahi an parjeteljam.

Na njega pogrebu, ki je biu v Gorici v sredo 7. ottuberja puno judi se je zbral za mu dat zadnji pozdrav. Prisotni so bli an bivši rudarji s klabukam an facuolam.

Žena Vittoria, sin Sergio, hči Rosetta pru takuo vsa žlahta se čejo zahvalit vsem bivšim rudarjem (ex-minatori) an parjeteljam, ki so jim bli bližu v telim žalostnem momentu an ki pru v velikem številu so paršli dajat zadnji pozdrav njih dragemu Mihi.

PODBONESEC

Montina-Gorenjavas
**Zapustu nas je
Pasquale Guion**

Šele mlad nas je za venčno zapustu Pasquale Guion, imeu je samuo 61 let.

Na naglim je umaru na svojim duomu v petek 2. oktobra zjutra. Pasquale je biu iz Kajancove družine iz Gorenjevasi, živeu pa je z družino v Montini, občina Tavorjana. V žalost je pustu ženo, hčera, sina, nevesto, zete, navuode an vso drugo žlahto. Na pogrebu, ki je biu v Prestentu v saboto 3. oktobra puno judi, tudi iz njega rojstnih krajev, mu je paršlo dajat zadnji pozdrav.

Sinu Primu, ki diela ta na čedajskim komisarjate an ki rad pomaga našim ljudem, pru takuo vsemi družini naj gredo an naše kondoljance.

**Ščigla
Umarla je
Vittoria Deganutti**

Na naglim je na svojim duomu umarla Vittoria Deganutti uduova Cont iz naše vasi. Imela je 72 let.

Za njo jočejo hčera, sinovi - adam,

Paolo, pieje v pevskem zboru Nedški puobi - zet, med njimi je tudi predsednik Gorske skupnosti Nedških dolin Chiabudini, nevieste, navuodi an vsa druga žlahta.

Nje pogreb je biu v Lazeh v saboto 3. oktobra.

ŠPETER

Dva para noviču
Petjag

V saboto 10. ottuberja Paolo Cencig an Claudia Bait iz Petjaga sta stonila na skupno življenjsko pot. Porocila sta se v liepi cierki Svete Doroteje.

Okuole mladega para so se veseli pru vsi: žlahta, parjetelji an vsi Petjačuc. Petjačuc so bli zlo veseli ker sta se poročila med sabo dva vasnjana an ker bojo nadaljeval njih skupno življenjsko pot v rojstni vasi.

Paolu an Claudi želmo puno sreče an vesela v življenju.

Špeter-Gorenja Mersa

V cierki svetega Lienarta sta se v saboto 3. ottuberja poročila Luca Manzini iz Špeterja an Francesca Paravan iz Gorenje Mierse. Luca je arhitekt, Francesca pa meštra.

Novičam, ki bojo živel v Čedadu, želmo srečno skupno življenje.

PRAPOTNO

Obuorča

V starosti 75 let je na naglim na svojim duomu umarla Irma Lesizza uduova Snidarcig iz naše vasi.

V žalost je pustila sinove, neveste, sestro an drugo žlahto. Nje pogreb je biu v petek 9. ottuberja.

V nedeljo 4. oktobra
so spet začele oddaje

Nedški zvon

Poslušajta jih vsako nedeljo ob 14.10 (ponovitev v torek ob 8.10) po radiu Trst A

**Kadà greš lahko guorit
s šindakam**

Dreka (Maurizio Namor)
torak 10-12/sabota 10-12

Grmek (Fabio Bonini)
sabota 12-13

Podbonesec (Giuseppe Romano Specogna)
pandiek 11-12/sabota 10-12

Sovodnje (Paolo Cudrig)
sabota 10-12

Špeter (Giuseppe Marinig)
sreda 10-11

Sriednje (Augusto Crisetig)
sabota 9-12

Sv. Lienart (Renato Simaz)
petek 9-12/sabota 10-12

Bardo (Giorgio Pinosa)
torak 10-12

Prapotno (Bruno Bernardo)
torak 11-12/petak 11-12

Tavorjana (Egidio Sabbadini)
torak 9-12/sabota 9-12

Tipana (Armando Noacco)
sreda 10-12/sabota 9-12

Guardia medica

Za tistega, ki potrebuje medija ponoc je na razpolago «guardia medica», ki deluje vsako nuoc od 8. zvičer do 8. zjutra an u saboto od 2. poputan do 8. zjutra od pandieka.

Za Nedške doline se lahko telefona v Špeter na štev. 727282.

Za Čedadski okraj v Čedad na štev. 830791, za Manzan in okolico na štev. 750771.

Poliambulatorio v Špeter

Ortopedia doh. Fogolari, u pandiek od 11. do 13 ure.

Cardiologia doh. Mosanghini, u pandiek od 14.30 do 16.30 ure.

Chirurgia doh. Sandrini, u četrtak od 11. do 12. ure.

**Ufficiale Sanitario
dott. Luigino Vidotto**

S. Leonardo
venerdi 8.00-9.30

S. Pietro al Natisone
lunedì, martedì, mercoledì, venerdì 10.30-11.30, sabato 8.30-9.30

Savogna
mercoledì 8.30-9.30

Grimacco: (ambulatorio Clodig)
lunedì 9.00-10.00

Stregna:
martedì 8.30-9.30

Drenchia:
lunedì 8.30-9.00

Pulfero:
giovedì 8.00-9.30

**Consultorio familiare
S. Pietro al Natisone**

Ass. Sanitaria: I. Chiuchi

Od pandieka do petka
od 12. do 13. ure

Ass. Sociale: D. Lizzero

U torak ob 11. uri
U pandiek, četrtak an petek
ob 8.30.

Pediatria: Dr. Gelsomini

U četrtak ob 11. uri

U saboto ob 9. uri

Psicologo: Dr. Bolzon

U torak ob 9. uri

Ginecologo: Dr. Battigelli

U torak ob 9. uri z apuntamentom
Za apuntamente an informacije telefonat na 727282 (urnik urada od 8.30 do 10.30, vsak dan, samuo srečo an saboto ne).

**Dežurne lekarne
Farmacie di turno**

Od 17. do 23. oktobra

Špeter tel. 727023

Čedad (Minisini) tel. 731175

Ob nediejah in praznikah so od parte samuo zjutra, za ostali čas in za ponoč se more klicat samuo, če riceta: ma napisano «urgente».

SREDNJE

**Varh - Dolenj Tarbi
Na Graji koriera tul**

Varhuščan an Dolenjtarbijan niso nikdar imiel koriere, vičkrat so jo vprašali, mai jim jo nieso dal: pravli so de je pot prevoska, de je malo jidi... Leta so šle napri.

Otoc, ki hodejo v srednje al vi-

Novi Matajur

odgovorni urednik:
Iole Namor

Fotokompozicija:
Fotocomposizione Moderna - Videm

Izdaja in tiska
Trst / Trieste ► ZITEST

Settimanale - Tednik
Registraz. Tribunale di Trieste n. 450

Naročnina - Abbonamento

Letna za Italijo 19.000 lir

Poštni tekoči račun za Italijo

Conto corrente postale

Novi Matajur Čedad - Cividale

1872631

Za SFRJ - Žiro račun

51420 - 603 - 31593

«ADIT» 61000 Ljubljana

Kardeljeva 8/II nad.

Tel. 223023

Letna naročnina 2.000 din

posamezni izvod 100 din

OGLASI: 1 modulo 34 mm x 1 col

Komercialni L. 15.000 + IVA 18%